

ZNISZCZENIE SANKTUARIUM W SZILO

Wśród izraelskich sanktuariów „przedjerozolimskich” Szilo jest miejscem szczególnym. To tutaj znajdowało się pierwsze stałe miejsce pobytu Arki Przymierza i Namiotu Spotkania w Ziemi Obiecanej. Pierwsze, ale nie jedyne, ponieważ w pewnym momencie Szilo przestaje pełnić swą funkcję kultyczną, oddając ten honor Kiriath-Jearim, Nob, Mispa, Rama czy wyżynie Gibeonu. Sytuację tę zakończyło przeniesienie Arki Przymierza do Jerozolimy przez króla Dawida. Dlaczego tak się stało? Dlaczego Arka opuściła Szilo i już tam nie wróciła? Dlaczego z biegiem lat Szilo straciło swe znaczenie?

Celem niniejszego przyczynku jest próba rekonstrukcji okoliczności końca istnienia sanktuarium w miejscowości Szilo. Do rozwiązania tego problemu posłużą nam teksty biblijne oraz rezultaty prac archeologicznych, które odnoszą się do tego miejsca. Po przedstawieniu informacji pochodzących z tych dwu źródeł dane zostaną przeanalizowane wspólnie, aby znaleźć odpowiedź na pytanie postawione jako problem.

I. Szilo w tekstach biblijnych

Pierwsza wzmianka o Szilo, jaką spotykamy w Biblii, znajduje się w opisie drugiego podziału zdobytej Ziemi Obiecanej przez Izraelitów, w osiemnastym rozdziale księgi Jozuego. Szilo było miastem, które w tamtym momencie należało już do Ludu Wybranego, to je wybrano na miejsce ustawienia Namiotu Spotkania, przez co Szilo stało się jednym z najważniejszych miast dla Izraelitów. Oprócz Namiotu Spotkania w Szilo znajdował się także ołtarz do składania ofiar dla Pana. Ponieważ ołtarz zbudowany wówczas przez pokolenia zamieszkujące obszar położony za Jordanem został określony jako bałwochwalczy (Joz 22,19), możemy stwierdzić, że ołtarz w Szilo był w tym czasie uważany jako jedyny legalny ołtarz

służący składaniu ofiar dla Pana (por. Joz 22,21-29)¹. W późniejszym czasie Izraelici umieścili w Szilo także Arkę Przymierza. Tam pełnił swą posługę kapłańską Heli wraz ze swoimi synami (1 Sm 1-3). Szilo było także miejscem pielgrzymek Izraelitów, każdego roku celebrowano tam pewne święto, kiedy to korowody młodych dziewcząt wykonywały tańce w przyległych winnicach (Sdz 21,19-21). Także każdego roku Elkana, ojciec Samuela, pielgrzymował do Szilo, aby tam złożyć ofiary dla Boga (1 Sm 1,30). A zatem Szilo było dla Izraelitów głównym, może nawet jedynym, sanktuarium w okresie przedmonarchicznym (por. 1 Sm 1,3.24)². Lecz sanktuarium w Szilo niespodziewanie i zaskakująco znika z historii Izraela. Ostatnia wzmianka o Szilo w księgach historycznych znajduje się we fragmencie, który opowiada o wzięciu Arki Przymierza z sanktuarium i zanieśieniu jej na pole bitwy pod Eben-Haezer (1 Sm 4). Izraelici przegrali tę bitwę a zwycięscy Filistyni zrabowali zdobytą Arkę Przymierza. Po siedmiu miesiącach nieszczęść, które dotyczyły nowych posiadaczy świętego obiektu, Filistyni oddają Arkę Izraelitom, ale ta nie jest już zanieśiona do Szilo, natomiast – przez Bet-Szemesz – do Kiriat-Jearim (1 Sm 6), gdzie jest przechowywana i nie wraca już do Szilo. Możemy także zauważyć, że Samuel wykonuje swój urząd sędziego w Betel, w Gilgal i w Mispie, nie pełni go natomiast w Szilo (1 Sm 7,16). Samuel buduje także ołtarz w Rama (1 Sm 7,17) oraz zwołuje Izraelitów na modlitwę „przed Panem” do Mispie (1 Sm 7,5-6). Możemy, zatem wywnioskować, że po utracie Arki Przymierza w bitwie pod Eben-Haezer Szilo traci swoje znaczenie religijne i nie jest już w Izraelu tak ważnym miejscem jak przedtem³. Ten fakt potwierdza Sdz 18,31, gdzie jest wspomniane, że Danicy używali posążku Miki „aż do kiedy dom Pana znajdował się w Szilo”. Te słowa wskazują, że znaczenie Szilo jako miejsca sanktuarium Bożego zakończyło się w pewnym momencie. Z opowiadania 1 Sm 21,1-10 możemy z kolei wyciągnąć informację, że w czasach Saula nie w Szilo a w Nob przebywali kapłani i tam znajdowały się „chleby święte” oraz efod.

Szilo nie znika jednak zupełnie. Choć nie ma tam już sanktuarium, miejsce to jest cały czas zamieszkałe. Ukazuje to osoba proroka Achiasza, który żył w czasach Salomona i Jeroboama I, a który pochodził z Szilo (1Krl 11,29; 14,1-9; 15,29-30; 2Krn 9,29; 10,15).

Nazwa Szilo wraca w księdze proroka Jeremiasza. Wygłaszając swoje proroctwo w świątyni jerozolimskiej, Jeremiasz powiedział, że Bóg „zrobi z tym miejscem podobnie jak z Szilo” (Jer 26,6; por. 7,12.14). Słowa te wywołały wielkie zgorszenie wśród słuchaczy (w. 9). A zatem w czasach Jeremiasza istniała i była żywa pamięć o zniszczeniu sanktuarium w Szilo jako o karze Bożej⁴. Tekst biblijny

¹ Por. S. Wypych, *Księga Jozuego. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Częstochowa 2015, s. 403-404, 490-491, 493-495.

² Por. R. de Vaux, *Instytucje Starego Testamentu*, t. 2, Poznań 2004, s. 319; J. Łach, *Księgi Samuela. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*, Poznań-Warszawa 1973, s. 105.

³ Por. J. Łach, *Księgi Samuela...*, s. 134.

⁴ Por. L. Stachowiak, *Księga Jeremiasza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Pismo Święte Starego Testamentu X-1, Poznań 1967, s. 163, 300-301.

nic nam nie mówi o czasie ani o sposobie zniszczenia sanktuarium w Szilo, ale możemy domniemywać, że po zniszczeniu sanktuarium samo Szilo nie zostało porzucone przez jego mieszkańców, nie pozostało niezamieszkałe, ponieważ według wersu dziewiątego los sanktuarium i los miasta są różne i rozdzielone. A zatem możemy powiedzieć, że sanktuarium, które znajdowało się w Szilo w pewnym momencie historii zostało zniszczone (nie przeniesione w inne miejsce ale właśnie zniszczone) ale samo miejsce (miasto) nie przestało istnieć i było zamieszkane także w czasach proroka Jeremiasza (Jer 41,5).

Ostatnią wzmiankę o Szilo znajdujemy w księdze Psalmów, w psalmie 78. Zaczynając od wersu sześćdziesiątego, tekst mówi, że Bóg „porzucił mieszkanie w Szilo, przybytek, gdzie mieszkał wśród ludzi”. Znajdujemy tu zdanie, które potwierdza opowiadanie znajdujące się w księdze Jeremiasza: Szilo zostało porzucone przez Boga. W Ps 78, 60 nie ma żadnej wzmianki o zniszczeniu miejsca, ale te dwie relacje pozostają ze sobą zgodne⁵.

Podsumowując, na podstawie danych biblijnych możemy powiedzieć, że:

Szilo natychmiast po zdobyciu Ziemi Kanaan (nie całej, ale tylko jej części) staje się miejscem sanktuarium ludu izraelskiego, tam znajduje Namiot Spotkania oraz Arka Przymierza. Po bitwie pod Eben-Haezer Szilo traci swój sakralny charakter a Arka Przymierza nie wraca już więcej do tego miejsca. Pewien czas później (krótki lub długi) sanktuarium w Szilo zostaje zniszczone a pamięć o tym wydarzeniu była obecna w pamięci ludu przez długi czas, aż do czasów proroka Jeremiasza. Samo miejsce było zamieszkane przez cały ten czas, jak na to wskazują wspomniane w Biblii osoby pochodzące z Szilo.

II. Szilo według danych archeologicznych

W Szilo miały miejsce trzy serie wykopalisk archeologicznych. Pierwsza odbyła się w 1922 roku pod przewodnictwem A. Schmidta, druga miała miejsce w latach 1926-1932 i została przeprowadzona przez archeologów duńskich, którym przewodniczył H. Kjaer. Trzecia i najbardziej kompleksowa seria prac została wykonana przez I. Filkensteina i archeologów hebrajskich w latach 1981-1984. Prace odsłoniły ruiny pochodzące ze wszystkich okresów historycznych od średniego brązu do okresu bizantyjskiego⁶. Sytuacja i ważność Szilo nie była taka sama przez cały ten czas, zmieniała się kilka razy w ciągu historii.

W okresie średniego brązu Szilo istniało na początku jako mała osada bez murów obronnych. Potem, w okresie średniego brązu III miejsce to zostało rozbudowane do rozmiarów dużego miasta z murami obronnymi oraz z sanktuarium⁷.

---

⁵ Por. S. Łach, *Księga Psalmów. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*, Pismo Święte Starego Testamentu VII-2, Poznań 1990, s. 359-360.

⁶ L. Watkins, *Shiloh*, w: *The Oxford encyclopedia of Archeology in the Near East*, red. E. M. Meyers, New York-Oxford 1997, t. 5, s. 28.

⁷ I. Finkelstein, *The History and Archeology of Shiloh from the Middle Bronze Age II to Iron Age II*, w: *Shiloh: The Archeology of a Biblical Site*, red. I. Finkelstein, Tel Aviv 1993, s. 374, 377; L. Watkins, art. cyt., s. 28-29.

W strefie wykopalisk oznaczonej jako D archeolodzy odkryli podwyższoną równinę, pokrytą kamieniami noszącymi ślady ognia. W tej samej strefie zostały znalezione także kości zwierząt domowych, z których prawie wszystkie należały do zwierząt młodych. Znalaziono również puchary wotywnie i duże naczynie w kształcie wołu. Te informacje wskazują, że prawdopodobnie w tym miejscu znajdował się ołtarz służący do składania ofiar⁸. Ponadto uderza dysproporcja między ilością dużych budynków kultycznych i administracyjnych a ilością domów mieszkalnych (czyli liczbą mieszkańców). Szilo jako miejsce nie miało wtedy dużej ilości mieszkańców. Prawdopodobnie więc Szilo było w tym czasie rezydencją sanktuarium (i/lub zwierchnika) i miało charakter raczej fortecy niż mieszkalnego miasta⁹. W tym czasie Szilo utrzymywało kontakty z Egiptem, jak na to wskazują cztery skarabeusze datowane na czas panowania dynastii Hyksosów¹⁰. Pod koniec okresu średniego brązu Szilo zostało zniszczone, ale nie wiemy, kto i z jakiego powodu dokonał tego zniszczenia¹¹.

W krótkim czasie po zniszczeniu, już w okresie późnego brązu, Szilo na nowo istnieje i jest aktywne jako miejsce kultu. Świadectwem tego kultu są kości zwierząt (domowych i młodych) znalezione w strefie sanktuarium z tego okresu. Szilo istniało jako miejsce kultu, ale odizolowane, z aktywnością mniejszą niż ta w czasie przed jego zniszczeniem, jego mieszkańcy byli nieliczni. Możemy to stwierdzić, ponieważ nie zostały znalezione ślady murów obronnych ani domów z tego okresu¹².

W późniejszym czasie, w okresie żelaza I, Szilo zmienia swój charakter. Po około dwustu latach opuszczenia mieszkańcy wracają do Szilo, jak to poświadcza ceramika znaleziona w warstwie z tego okresu¹³. Sanktuarium jest czynne i aktywne przez cały ten czas, jak to potwierdzają znalezione kości zwierząt. Pojawia się jednak różnica w charakterze tego miejsca między okresami żelaza i wcześniejszym, czyli brązu. Spośród kości pochodzących z okresu żelaza większa ich część należy do zwierząt dorosłych, co wskazuje, że wtedy Szilo było nie tylko miejscem kultycznym, w którym znajdował się ołtarz, ale było także miejscem zamieszkania¹⁴. W warstwie z okresu żelaza I archeolodzy znaleźli duże budynki w filarami, które służyły prawdopodobnie jako budynki publiczne. To świadczy, że ten okres

⁸ S. Hellewing, M. Sadeh, V. Kishon, *Faunal Remains*, w: *Shiloh: The Archeology of a Biblical Site*, red. I. Finkelstein, Tel Aviv 1993, s. 374-375.

⁹ I. Finkelstein, *The History...*, s. 379-380.

¹⁰ B. Brandl, *Scarabs and Other Gliptic Finds*, w: *Shiloh: The Archeology of a Biblical Site*, red. I. Finkelstein, Tel Aviv 1993, s. 205-207.

¹¹ I. Finkelstein, *The History...*, s. 383; L. Watkins, art. cyt., s. 29.

¹² S. Bunimovitz, I. Finkelstein, *Pottery*, w: *Shiloh: The Archeology of a Biblical Site*, red. I. Finkelstein, Tel Aviv 1993, s. 136; S. Hellewing, M. Sadeh, V. Kishon, art. cyt., s. 310-318; I. Finkelstein, *The History...*, s. 81-383; L. Watkins, art. cyt., s. 29.

¹³ S. Bunimovitz, I. Finkelstein, art. cyt., s. 127, 136; I. Finkelstein, *The History...*, s. 388.

¹⁴ S. Hellewing, M. Sadeh, V. Kishon, art. cyt., s. 318; I. Finkelstein, *The History...*, s. 388.

w historii miasta był może okresem jego powiększania się i prosperity, ale prawdopodobnie ten czas nie trwał zbyt długo, ponieważ takie budynki są nieliczne¹⁵. Inną rzeczą, jaką znaleźli archeolodzy, są kamienne silosy, które prawdopodobnie służyły jako zbiorniki do przechowywania ziarna¹⁶. Podsumowując, można stwierdzić, iż w okresie żelaza I Szilo było miejscem, które służyło jako sanktuarium oraz prawdopodobnie jako miejsce zbierania, przechowywania i dystrybucji zbiorów i pożywienia. Takie miejsca, sanktuaria, które służyły również jako miejsce przechowywania i dystrybucji pożywienia są znane w życiu społeczeństw „przed-handlowych (pre-market)”¹⁷.

W okresie żelaza I Szilo nie było typowym miastem, istniało bardziej jako sanktuarium, które pełniło także funkcje publiczne i było otoczone przez kilka zamieszkałych wsi. Ten fakt wskazuje, że Szilo nie było po prostu sanktuarium miejskim, ale służyło jako sanktuarium regionalne dla okolic bardziej lub mniej oddalonych od niego¹⁸. Pod koniec okresu żelaza I Szilo zostało zupełnie zniszczone, jak to przedstawiają ślady wielkiego pożaru widoczne w prawie wszystkich strefach eksplorowanych przez archeologów¹⁹.

Po tym pożarze Szilo istniało jako mała osada, pozbawiona znaczenia, ale przez cały czas zamieszkała²⁰.

Podsumowując, na podstawie danych archeologicznych możemy stwierdzić, że:

Szilo było miejscem zamieszkanym od czasów średniego brązu. Jego znaczenie w tym czasie pochodziło z faktu, że znajdowało się tam sanktuarium, które służyło całemu okolicznemu regionowi, nie tylko mieszkańcom Szilo. Samo Szilo nie było typowym miastem, ale bardziej miejscem kultu lokalnego. Okres prosperity Szilo z czasu średniego Brązu kończy się wraz z jego zniszczeniem, które miało miejsce pod koniec tego okresu. Po tym wydarzeniu Szilo nie straciło jednak swego charakteru sanktuarium. Kult był tam sprawowany przez cały okres późnego brązu, mimo że jego stali mieszkańcy byli nieliczni. Szilo odzyskało swe znaczenie w okresie żelaza. Wtedy powstały tam budynki, które służyły przede wszystkim do celów publicznych a nie prywatnych. Szilo więc od nowa staje się ważnym centrum kultycznym oraz centrum administracji (przechowywania i dystrybucji) żywności. Ten okres w historii miasta kończy się pod koniec okresu żelaza I z powodu

---

¹⁵ I. Finkelstein, *The History...*, s. 383-384.

¹⁶ Tamże, s. 384.

¹⁷ B. Rosen, *Economy and Subsistence*, w: *Shiloh: The Archeology of a Biblical Site*, red. I. Finkelstein, Tel Aviv 1993, s. 366-367; A. S. Kaufmann, *Fixing the Site of the Tabernacle at Shiloh*, „Biblical Archeologist Reader” 14 (1988), t. 6, s. 46-52.

¹⁸ I. Finkelstein, *The Archeology of the Israelite Settlement*, Jerusalem 1988, s. 324-330; I. Finkelstein, *The History...*, s. 386.

¹⁹ S. Bunimovitz, *Area C: The Iron Age I pillared Buildings and other Remains*, w: *Shiloh: The Archeology of a Biblical Site*, red. I. Finkelstein, Tel Aviv 1993, s. 21; I. Finkelstein, *The History...*, s. 389; L. Watkins, art. cyt., s. 29.

²⁰ I. Finkelstein, *The History...*, s. 389; L. Watkins, art. cyt., s. 29; por. R. A. Pe- arce, *Shiloh and Jer VII 12,14&15*, „Vetus Testamentum” 23 (1973), s. 105-108.

wielkiego pożaru i zniszczenia tego miejsca. Co interesujące, po tym wydarzeniu Szilo traci swój charakter kulturowy i istnieje tylko jako osada - zamieszkała ale mało ważna.

III. Kto i kiedy zniszczył Szilo?

Dane pochodzące z prac archeologicznych ukazują, że Szilo zostało zniszczone przynajmniej dwa razy: po koniec okresu średniego brązu, czyli po koniec XV wieku przed Chrystusem i ponownie pod koniec okresu żelaza I, czyli około roku 1050 przed Chrystusem²¹. Kto i z jakiego powodu dokonał tych zniszczeń, tego archeologia nie może nam powiedzieć. Dlatego, czytając tekst biblijny, podejmiemy próbę znalezienia w nim wskazówek, które mogłyby zbliżyć nas do rozwiązania tego problemu. Pismo Święte nie mówi nic na temat zniszczenia Szilo, tylko prorocstwo Jeremiasza wskazuje, że w Izraelu istniała pamięć o zniszczeniu tego sanktuarium. To samo wspomnienie jest zachowane w tekście Psalmu 78, z tym że psalm dodaje jeszcze jedną informację: „I oddał [Bóg] swoją moc w niewolę, a swą chwałę w ręce nieprzyjaciół” (w. 61). „Moc Pana”, czyli Arka Przymierza, która została wzięta przez Izraelitów z Szilo, została przez Boga wydana z rąk Izraelitów w ręce ich wrogów (por. 1 Sm 4,21-22). Możemy powiązać tę informację z opowiadaniem z Pierwszej Księgi Samuela traktującym o bitwie pod Eben-Haezer, kiedy to Filistyni zrabowali Arkę Przymierza Izraelitom. Psalm 78 wiąże te dwie okoliczności: koniec sanktuarium w Szilo i zdobycie Arki przez Filistynów. Mamy więc pierwszy ślad, który wskazuje, że zniszczenia Szilo mogło być powiązane z bitwą z Filistynami. Taka hipoteza jest potwierdzana również przez dane archeologiczne, które poświadczają zniszczenie Szilo około roku 1050 przed Chrystusem, czyli mniej więcej w czasie tej bitwy, która miała miejsce pod koniec okresu sędziów.

Tutaj jednak pojawia się kolejny problem. Szilo nie jest położone w pobliżu Eben-Haezer²². Żeby wrócić do swego kraju po zwycięstwie pod Eben-Haezer, przechodząc przez Szilo, Filistyni przeszliby drogę dwa lub nawet trzy razy dłuższą niż ta, która prowadziłaby ich bezpośrednio do Filistei, do Aszdod (zob. 1 Sm 5,1), do tego przechodząc przez terytorium swego wroga a nie podróżując swoim krajem. Dlaczego zatem Filistyni poszli do Szilo? Pierwsza odpowiedź mówi, że po zdobyciu Arki Przymierza (znaku obecności Boga wśród pokonanych Izraelitów) Filistyni chcieli zniszczyć także sanktuarium Arki, aby obniżyć lub zniszczyć

---

²¹ Datacja okresów archeologicznych w Palestynie różni się w pracach różnych archeologów. W niniejszym przyczynku podajemy daty według podziału dokonanego przez I. Filkensteina. Zob. I. Finkelstein, *The Archeology of the Israelite Settlement*, Jerusalem 1988.

²² Lokalizacja Eben-Haezer i Afek, gdzie rozegrała się ta bitwa, nie jest jednoznaczna. Za najprawdopodobniejszą uważa się lokalizację Afek nad rzeką Jarkon, na pograniczu równiny Saronu i gór Karmelu, ok. 32 km na zachód od Szilo i ok. 32 km na północ od Ekronu. Por. J. H. Walton, V. H. Matthews, M. W. Chavalas, *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, Warszawa 2004, s. 311-312.

ducha Hebrajczyków na dłuższy czas. Taka hipoteza jest prawdopodobna, ponieważ, jak ukazują prace archeologiczne, Szilo nie było w tym czasie umocnionym miastem, a do tego prawdopodobnie pozbawionym obrońców (zwycięzonych już w niedawnej bitwie). A zatem Szilo wydawało się miejscem łatwym (lub nawet bardzo łatwym) do zdobycia.

Archeologia dostarcza nam jeszcze jedną wskazówkę, jeszcze jeden motyw, który uprawdopodobnia taką hipotezę. W Szilo zostały odkryte silosy służące do zbierania i przechowywania ziarna zbóż, które istniały w tamtym czasie. Z 1 Sm 6,13 wiemy, że Filistyni oddali Arkę Przymierza Izraelitom w czasie, gdy „w Bet-Szemesz na równinie odbywały się żniwa pszenicy”. Ponieważ oddanie Arki Izraelitom miało miejsce siedem miesięcy po jej zrabowaniu (1 Sm 6,1), możemy wywnioskować, że bitwa pod Eben-Haezer miała miejsce latem lub na początku jesieni poprzedniego roku. W takim czasie zbiorniki i silosy były pełne zboża, także silosy znajdujące się w Szilo. Jeżeli Filistyni wiedzieli, że w Szilo znajdują się silosy do przechowywania ziarna, jest bardzo prawdopodobne, że postanowili wykorzystać okazję i korzystając ze zwycięstwa, zagarnąć zboże tam przechowywane, niszcząc także znajdujące się tam sanktuarium.

Przeciw takiej rekonstrukcji można przytoczyć opinie autorów, którzy uważają, że Szilo zostało zniszczone w ósmym wieku przed Chrystusem przez Asyryjczyków i aż do tego czasu pełniło ono funkcję sanktuarium. Jako argumenty przytaczają oni teksty 1Krl 11,29 i Sdz 18,31²³. Przekonują ponadto, że służba kapłańska obecna w Nob nie oznacza, że taka służba nie była pełniona wtedy również w Szilo. Jest to prawda. Jest jak najbardziej możliwe, że kapłani pełnili swoją służbę w kilku miejscach (Arka Przymierza nie znajdowała się wtedy w Nob), ale ta możliwość nie mówi nic na temat obecności kapłanów w Szilo i nie potwierdza w żaden sposób ich obecności w tym miejscu. Fakt pochodzenia proroka Achiasza z Szilo nie oznacza, że w tym czasie znajdowało się tam sanktuarium. Z kolei tekst księgi Sędziów mówi o zniszczeniu Szilo, ale nie daje żadnej wskazówki odnośnie czasu tego wydarzenia. Natomiast dane archeologiczne ukazują, że po okresie żelaza I (czyli w początkach monarchii Izraela) Szilo nie było miejscem znaczącym²⁴, a zatem nie było powodu dla zdobywania i niszczenia tego miejsca w VIII wieku przed Chrystusem.

Podsumowując, możemy powiedzieć, że dane pochodzące z wykopalisk archeologicznych oraz z tekstów biblijnych odpowiadają sobie i do siebie pasują. Szilo było miejscem kultu na długo przed przybyciem tam Izraelitów. Hebrajczycy po zdobyciu takiego miejsca ustanowili tam także swoje sanktuarium, gdzie przechowywali Arkę Przymierza. Po swoim zwycięstwie nad Izraelitami w bitwie pod Eben-Haezer Filistyni postanowili zdobyć i obrabować także Szilo. Po tym znisz-

---

²³ 1 Krl 11,29: *Gdy pewnego razu Jeroboam wyszedł z Jerozolimy, spotkał go na drodze prorok Achiasz z Szilo, odziany w nowy płaszcz. Sami tylko obydwaj byli na polu.* Sdz 18,31: *Posązek ów rzeźbiony, który sobie sprawił Mika, ustawili dla siebie po wszystkie dni, dopóki dom Boży znajdował się w Szilo.*

²⁴ I. Finkelstein, *The History...*, s. 388-389.

czeniu Szilo straciło swój charakter sanktuarium i pozostawało przy istnieniu tylko jako wioska.

Być może Izraelici uznali, że te wydarzenia (zwycięstwo Filistynów, zdobycie przez nich Arki Przymierza i obrabowanie Szilo) są wyrazem gniewu Bożego, który został skierowany przeciw dotychczasowemu miejscu sanktuarium. Do takiego wniosku prowadziła również pamięć o karygodnych czynach synów Helego dokonywanych w tym sanktuarium (1 Sm 2,12-36). Dlatego po odzyskaniu Arki Przymierza nie umieścili jej już w Szilo, miejscu opuszczonym przez Boga, ale w innej miejscowości. Motyw ten wydaje się również potwierdzać tekst Jer 26,6-9 oraz Ps 78,60-61.

Dane archeologiczne mówią o jeszcze jednym zniszczeniu Szilo, które dokonało się pod koniec XV stulecia przed Chrystusem. Kto dokonał tego zniszczenia? Czy można – korzystając z tzw. wczesnej datacji Exodusu²⁵ – powiązać je ze zwycięstwem Filistynów pod Eben-Haezer i zrabowaniem Arki Przymierza? Należy raczej odrzucić takie powiązanie. Pierwszym argumentem jest odległość czasowa. To pierwsze zniszczenie jest datowane na koniec okresu średniego brązu, czyli koniec XV wieku przed Chrystusem, niedługo po kampanii wojennej Jozuego (datowanej również według wczesnej datacji Exodusu). Natomiast bitwa pod Eben-Haezer rozegrała się pod koniec epoki sędziów, czyli w czasie o wiele późniejszym. Drugi argument mówi, że – według archeologii – po tym pierwszym zniszczeniu Szilo podupadło, ale nie straciło swego charakteru kultycznego, co kłóci się z danymi biblijnymi, które mówią, że po zniszczeniu Szilo Arka Przymierza już tam nie wróciła, a miejsce kultyczne pełniły w Izraelu inne miasta. Posługując się wczesną datacją Exodusu, można to zniszczenie powiązać ze zdobyciem Szilo przez wojska Jozuego i założyć, że po zdobyciu tego lokalnego sanktuarium Izraelici przemienili je w swoje sanktuarium i umieścili tam Arkę Przymierza i Namiot Spotkania. Brak jednak danych biblijnych, które potwierdzają taki przebieg wypadków.

Streszczenie

Celem artykułu jest rekonstrukcja okoliczności zniszczenia sanktuarium w Szilo na podstawie danych pochodzących z tekstu biblijnego oraz z prac archeologicznych. Te pierwsze łączą zniszczenie Szilo z przegraną przez Izraelitów bitwą z Filistynami pod Eben-Haezer (Ps 78,60-61), która rozegrała się pod koniec epoki sędziów (1 Sm 4). Dane archeologiczne mówią o zniszczeniu Szilo w tym czasie i odsłaniają jego ówczesny charakter. Było ono miejscem służącym jako lokalne sanktuarium oraz centrum gromadzenia i dystrybucji ziarna. To wskazuje na motywację Filistynów, którzy po zdobyciu Arki Przymierza w bitwie nie poprzestali na tym, ale udali się też do Szilo, aby zrabować zgromadzone tam płony i zniszczyć sanktuarium. Potwierdza to tekst biblijny wskazujący na porę

---

²⁵ Na temat datacji Exodusu: J. Lemański, *Księga Wyjścia. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Nowy Komentarz Biblijny. Stary Testament II, Częstochowa 2009, s. 74-85.

roku, w której rozegrała się ta bitwa (1 Sm 6,1.13). Po tych wydarzeniach Szilo zostało uznane za porzucone przez Boga (Ps 78,60-61; Jer 26,6) i straciło swój kultyczny charakter, co także potwierdzają dane archeologiczne.

Słowa klucze: Szilo, historia ST, archeologia biblijna, Eben-Haezer, Arka Przymierza.

The Destruction of the Sanctuary at Shilo

S u m m a r y

The aim of the article is the reconstruction of the circumstances of the destruction of the sanctuary in Shiloh according to biblical and archeological data. The Bible links the destruction of Shiloh with the battle at Ebenezer (Ps 78:60-61), which occurred at the end of the period of Judges (1 Sm 4). Archeological data confirms the destruction of Shiloh at the time and shows the character of the site. It was a place which served as a local sanctuary and a center of gathering and distribution of grain. This indicates that the Philistines after the robbery of the arc of the covenant in battle went to Shiloh to also rob the harvest which was gathered there and to destroy the sanctuary. It is confirmed by the biblical text which suggests the season of the battle (1 Sm 6:1.13). After those events Shiloh was recognized as abandoned by God (Ps 78:60-61; Jer 26:6) and lost its cultic character. That fact is also confirmed by the archeological data.

Key words: Shiloh, history of the OT, biblical archeology, Ebenezer, the Ark of the Covenant.

